

219

Spațiul sacru
contemporan

Director	arh. Bruno Andreșoiu
Redactor-șef	arh. Anda Zota
Concept layout	Daniel & Andrew
Grafică	Cătălin Artenie
Secretar de redacție	Andreea Amzoiu
Redactori	Manuela Zipsi, Iuliana Dumitru, Cristian Brăcăcescu, Viorica Buică, Ioana Păunescu, Anca Rotar
Colaboratori	Silvia Gugu, Catrinel Negru, Ruxandra Enache
Fotografie	Șerban Bonciocat, Andrei Mărgulescu, Vlad Pătru, Sabin Prodan, Cristina Stamate, Arthur Țințu
DTP, Procesare imagine	Cristian David
PR & Comunicare	Diana Badea, Simona Gabriela Noaptes
Publicitate & Marketing	Petre Lică – petre.lica@igloo.ro Alexandru David – alexandru.david@igloo.ro
Financiar	Ioana Nastea, Magnolia Boștinaru
Abonamente / Distribuție	Alina Dobrinou – abonamente@igloo.ro Petre Ghidarcea – distributie@igloo.ro
Tipar	BT Production

A	Brezoianu 4 050023, București S5
T	021 313 411 8 031 805 201 0
F	021 313 411 8
@	office@igloo.ro

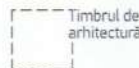
igloo.ro
facebook.com/igloo.magazine
instagram.com/igloo.magazine

București, © igloomedia, 2024
ISSN 1583-7688

Toate drepturile sunt rezervate.
Ele sunt protejate de legile în vigoare privitoare la dreptul de autor.
Orice reproducere totală sau în detaliu, prin orice fel de mijloace de copiere
sau transmisie, este interzisă fără acordul editurii Igloo Media.

ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Timbrul de
arhitectură

Coperta: Centrul Bisericesc Român Ortodox din München
Foto: Matei Eugen Stoean

Erată: Din eróre omenească s'a trecut la pagina 56 din numărul anterior forma
de genitiv singular „unei hăli”. De fapt corect este „unei hale”.

-
- 16 O cercetare asupra instituției îngrijirii: *Bolnițe. Arhitectură. Iconografie. Istorie*
-
- 18 ...despre inteligența mâinilor
-
- 20 Iannis Xenakis, polimat și polimorf
-
- 22 Despre Tropical Modernism la V&A
-
- 24 Expoziția Dan Popescu. Arta „e un soare care te poate încălzi, e cel mai scurt drum spre fericire”

Arhitectură

Proiecte din România

-
- 30 A locui soft: Zhero Residence în Zalău
-
- 36 Când structura devine spațiu

-
- 44 Reliefuri sculpturale în spațiu deschis
-
- 50 Nisipul e cea mai caldă culoare
-
- 56 Pixeli de lemn într-o reinterpretare jucăușă a vechilor magazine de ochelari

Patrimoniu

-
- 62 Biserica-cetate a sașilor din Cisnădie

Proiecte internaționale

-
- 70 Mexicul recent
-
- 71 O luxuriantă ruină din viitor:
Centrul de Cercetare a Mării Cortez
-
- 76 Boca de Agua

- 82 Spațiul sacru contemporan. Întrebări deschise
- 84 „Ce caracteristici au toate aceste proiecte? Sunt mature, într-o relație clară cu tradiția din care provin și pe care, înnoind-o, o emulează și o re-afirmă.” Punere în temă de Augustin Ioan
- 86 Materializarea modelului în cheie contemporană. Centrul Bisericesc din München

Design

- 126 Sub semnul creației multidisciplinare: Studio Gitane
- 130 Design de bijuterie inspirat din arhitectură. Chiar și din arhitectura religioasă în viziunea Anei Bragança

Sustenabil

- 136 **Arhitectură:** Masjid Bab Al Salam
- 142 **Tehnologii:** Sunne – energia solară captată într-un corp de iluminat
- 146 **Design:** Théo Massoulier: „A avea o activitate sustenabilă ar însemna așadar respectarea unui echilibru strict între consumul de materie organizată și expulzarea materiei dezorganizate”

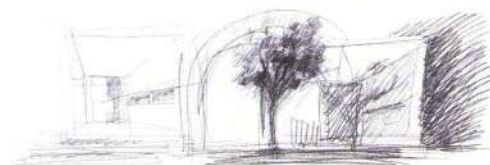
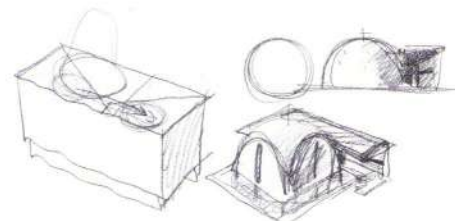
În dialog

- 162 „Posibilitatea” unei priviri asupra lumii: arhitectura, jurnalismul

Qamutiik

- 178 Transilvania. Explorare fermecătoare
- 179 **Locuri:** Amont Chalet, relaxare la 1 000 de metri altitudine

- 94 „Și straniu, și familiar, cu trimitere către momente din copilăria timpului.” Un dialog cu Cosmin Pavel
- 100 Dorin Ștefan: „Răspunsuri explicite la toate întrebările ar fi... neproductive.”
- 106 *Spațiu fără timp.* Capelă ortodoxă
- 110 „Dacă ai inteligența să asculți, vanitatea de arhitect îți va dispărea.” Vorbire liberă cu Dorin Ștefan Adam
- 120 Schitul „Înălțarea Sfintei Cruci” – Aiud. Carnet de gânduri și notițe

Spațiu public

- 150 **Proiecte din România:** Revitalizarea unui non-loc: Grădina dintre blocuri, Buzău
- 154 **City Plus:** Reutilizarea patrimoniului religios

igloo likes

- 172 „Lucrări în verde”

- 182 **Oameni:** POEMI, ceramică onestă de la Sibiu în toată țara
- 186 **Gusturi:** Delicii de popas gastronomic: Brânza maturată de la Meșendorf
- 190 **Povești:** Bucuria liniștii regăsite în inima Transilvaniei: AlmaCalma la Alma Vii

O cercetare asupra instituției îngrijirii: *Bolnițe. Arhitectură. Iconografie. Istorie*

Text & Foto

courtesy of Luiza Zamora

Adevărat este că ideea de iubire, grijă și îngrijire ocupă un loc central în creștinism (de altfel în mai toate sistemele religioase existente), cum adevărat este și că îngrijirea instituționalizată nu cunoaște o singură religie. Aflăm încă din incipitul acestei cărți extrem de particulare – *Bolnițe. Arhitectură, iconografie, istorie*, de Luiza Zamora –, un titlu inedit ce dezvăluie cititorului o serie de monumente mai puțin cunoscute. Chiar așa, „ce este o Bolniță? Etimologia ar duce la boală, la suferință, la vârstă înaintată. Sensul era acesta atunci când s-a început construirea, în afara zidurilor ansamblului bisericii mari a unei mănăstiri, a unor așezăminte mici care îndeplineau și acest rol social. Dar componenta religioasă nu putea lipsi din acest mic grupaj cu funcțiuni diferite. O capelă sau un paraclis a apărut pentru a răspunde nevoilor spirituale ale trăitorilor de aici. În timp, aceste bisericuțe au devenit importante creații de arhitectură, au fost acoperite cu ansambluri murale dintre cele mai valoroase. Dar dacă funcția socială a dispărut, fiind preluată de instituții specializate, cea de locaș de închinăciune s-a păstrat, odată cu preluarea și perpetuarea denumirii: bolniță”, aflăm de la Tereza Sinigalia, istoric de artă, ce explică și prezintă cartea.

Despre aceste mici și prețioase monumente este această cercetare, edificii

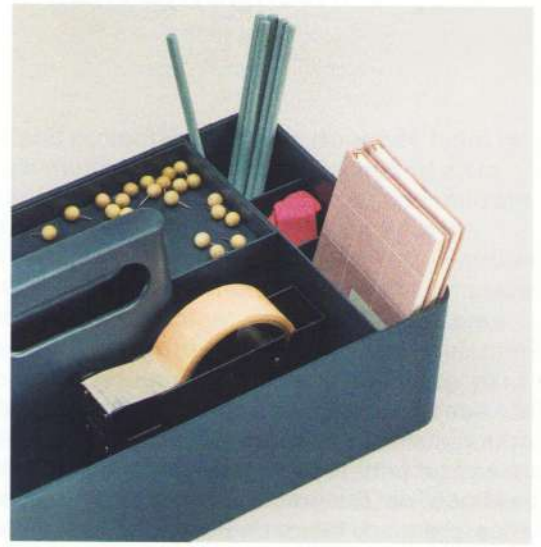
care adesea sunt trecute cu vederea de către vizitatorul marilor ansambluri mănăstirești, ținute închise de cele mai multe ori și rar puse în valoare pe care o merită în istoriografia de artă românească. Sunt mici, sunt departe de marea biserică, dar contribuie la măreția ansamblurilor ecleziastice domnești.

Cartea *Bolnițe. Arhitectură. Iconografie. Istorie*, care surprinde cele două perspective ale acestor spații – de obiect de patrimoniu național și expresie a unei preocupări legate de îngrijire –, oferă cititorului interesat un context mai larg pentru acest tip de edificii, ilustrând monografic pe cele care încă există *in situ*, dar care nu mai îndeplinesc funcțiunea de altădată. Cuprinde un scurt excurs prin spațiile culturale proxime, punctând o istorie a instituțiilor de îngrijire, a felului în care au fost abordate leacurile, metodele de vindecare ale bolnavului atât din perspectivă creștină, cât și a reminescențelor păgâne, dar și a edificiilor construite pentru cei în nevoie, bolnavi, bătrâni, săraci, cerșetori, excluși. Aflăm în felul acesta de 17 modele de bolnițe, fiecare în felul ei, de zid sau de lemn, pictate sau nu, din Oltenia și Moldova.

O carte care nu e nici de specialitate, nici de mare lejeritate, ci cu dorința de a vedea dincolo de credință dimensiunea culturală a acestor edificii. A apărut în 2023 la editura ACS.

LBRIS

We know
books

Agile. Flexible. Scalable.

With the award-winning OE1 Workspace Collection, designed by Industrial Facility, you can create individual and group spaces that evolve as needs change—with minimal downtime.

New additions include the OE1 Sit-Stand Table, a height-adjustable table with a residential feel; OE1 Personal Hoodie; and OE1 Workbox.

 HermanMiller

hermanmiller.com

© 2024 Herman Miller

Zilele acestea am avut plăcerea să purtăm un dialog productiv referitor la cartea *Studiul Formei în Arhitectură*, care a văzut lumina tiparului la Editura Universitară „Ion Mincu” din București. Este o culegere de ilustrații grafice, creată cu talent de Beatrice Gabriela Jöger, având ca temă înțelegerea arhitecturii prin intermediul reprezentării, interpretării și prefigurării spațiului edificat.

Autoarea, după o cercetare amănunțită, a selecționat o serie consistentă de desene în creion, tuș și acuarelă realizate de studenți și studenți de la Facultatea de Arhitectură „Ion Mincu” din perioada anilor '50 până în anii '80 ai secolului XX. Sunt circa 150 de planșe unde sunt reprezentate clădiri, interioare, piețe, străzi, locuri urbane, elemente plastice, obiecte create manual, obiecte de design, proiecte de arhitectură și urbanism.

Toate aceste planșe, fără excepție, dovedesc măiestria, abilitatea, competența și, mai ales, o deosebită sensibilitate în a restitui, prin intermediul reprezentării formei, natura spațială a arhitecturii, vocația sa originară și fundamentală în construirea spațiului dedicat locuirii umane într-un raport de echilibru puternic cu mediul istoric – natural, cu privirea îndreptată către căutarea principiului ideal de frumusețe.

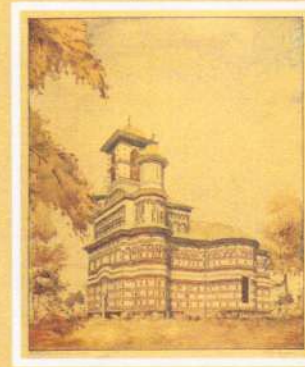
Într-adevăr, Beatrice Gabriela Jöger a avut o intuiție fericită, cercetând în arhivele de la „Ion Mincu” lucrările, schițele și proiectele create de studenți într-o perioadă care, chiar dacă nu e prea departe de prezent, ne proiectează într-o lume ce pare, din punct de vedere istoric, foarte îndepărtată de cea în care trăim acum. La fel de remarcabilă a fost și alegerea desenelor, toate de o calitate foarte bună, printre care unele cu o puternică încărcătură expresivă.

Ca fiecare demers intelectual important dublat de un bogat bagaj de cunoștințe și înțelegere, cartea oferă cititorului interesante motive de reflecție. O ocazie prețioasă de cunoaștere și aprofundare pentru cei care, ca și noi, continuă să își pună întrebări despre arhitectură, să caute sensul și calitatea proprie a spațiului pe care aceasta îl construiește pentru locuirea umană.

În carte, am fost impresionați în primul rând de calitatea desenelor, de forța lor expresivă și de capacitatea lor de a evidenția valența spațială a formelor arhitecturale.

Ele sunt rodul unei priviri profunde, care caută în mod conștient și care cercetează relațiile între părți, între părți și întreg, între formă și conținut, între materia tangibilă și spațiul intangibil. Transpare în imagini inteligența mâinii care, în timp ce ghidează creionul pe hârtie, interacționează cu observația conștientă, cu cercetarea critică a minții și cu forța proiectivă a imaginației.

Ceea ce le face pline de semnificații și intens comunicative este faptul că sunt motivate de un autentic și pasionat îndemn la înțelegere iar densitatea lor expresivă depășește virtuozitatea tehnică. În fața unei asemenea forțe de analiză și de cercetare, a vigoriei reprezentării și sensibilității rafinate a stăpânirii tehnicilor, inevitabil vom constata platitudinea reprezentărilor grafice actuale, obținute cu ajutorul programelor de

Studiul Formei la Arhitectură

Selecție din fondurile de arhivă relevante
 pentru evoluția învățământului de arhitectură și design

desen asistat pe computer, și vom observa că, odată cu creșterea folosirii tehnologiilor digitale de reprezentare, apare un fenomen de sărăcire a capacității ideative, care a stat mereu la baza cercetării arhitectonice, stimulată de raportul dintre inteligența vizuală, inteligența manuală și gândirea critică.

Fără îndoială, calitatea însemnată pe care acea generație de studenți știa să o acorde propriilor reprezentări și interpretări ale formei în arhitectură este semnul incontestabil al parcursului remarcabil al învățării și formării studenților care frecventau Facultatea de Arhitectură, prin intermediul unei metodologii didactice și a unei munci de educare asupra importanței pe care hermeneutica grafică o are în înțelegerea valorilor formale și spațiale a edificării arhitecturale.

Nu e lipsit de interes să observăm că deceniile în care au fost realizate creațiile propuse în carte, au fost în mare parte cele „întunecate”, care aparțineau dictaturii lui Nicolae Ceaușescu. În acei ani, evident, cultura arhitectonică, cel puțin cea cultivată la „Ion Mincu” de către studenți și de către profesori, a știut, chiar și în obscurantismul impus de aparatul puterii, să nu piardă din vedere raportul cu arta, de care a continuat să aibă grijă cu o extraordinară dăruire.

Este foarte probabil că acea implicare îndreptată către studiul și înțelegerea calității spațiului arhitectural a reprezentat pentru ei o formă de rezistență în fața unui regim care dorea abolirea oricărei forme de libertate și (fără a reuși, însă) slăbirea gândirii, imaginației și sensibilității față de lucrurile frumoase.

În urma discuțiilor pe marginea acestei cărți am putut evidenția multe alte aspecte care ne fac să o considerăm nu doar foarte plăcută, dar și de mare valoare, mai ales pentru cei care predau și studiază arhitectura.

Dintre multiplele mesaje pe care cartea implicit ni le transmite și care ar merita să fie explicitate aici, în încheiere nu putem să nu amintim unul: repertoriul imaginilor propuse constituie o invitație irezistibilă de a reflecta asupra pierderii calității imaginației creatoare atunci când, minunata inteligență a mâinilor e înlocuită de automatismele digitalizării pe o tastatură.

Când amenajăm un spațiu, când mergem în vacanță, la un restaurant sau la un hotel, ne dorim să ne simțim confortabil, iar pentru aceasta toate simțurile trebuie să fie mulțumite la un nivel cât mai ridicat.

Importanța și beneficiile unui sunet de calitate au fost documentate de-a lungul timpului, astăzi fiind știut că acesta poate crește capacitatea de concentrare și productivitatea, poate induce o stare de calm, de siguranță, poate ajuta la o recuperare mai rapidă, precum și la un nivel crescut al educației.

În obținerea unui sunet de calitate sunt implicate mai multe aspecte: acustica, reducerea reverberațiilor și a nivelurilor crescute de zgomot, alegerea și configurarea sistemelor audio potrivite spațiului respectiv, conținutul adecvat. Pentru a evalua calitatea sunetului, vom analiza următoarele caracteristici: acesta trebuie să fie natural, echilibrat la orice volum, inteligibil și cu acoperire uniformă.

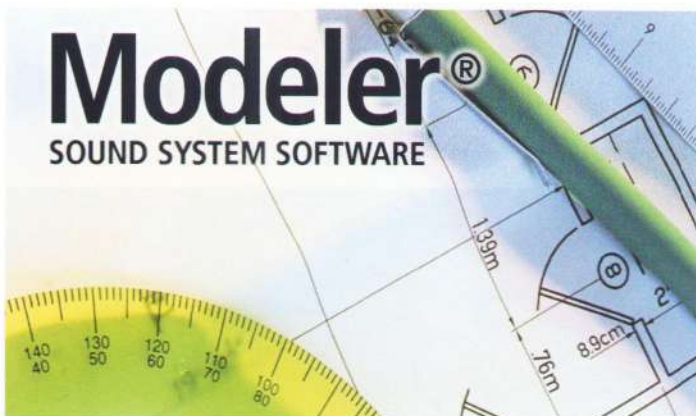
Atunci când proiectăm o soluție de sunet, luăm în considerare o multitudine de factori, începând de la stadiul lucrărilor, dimensiunea și destinația de utilizare a spațiilor, materialele folosite la construcție și la amenajare. Programul de proiectare folosește algoritmi acustici avansați care vor genera rezultate ce urmează să fie prelucrate de proiectantul de sunet în vederea obținerii celei mai potrivite soluții pentru particularitățile fiecărui proiect – de la mici proiecte rezidențiale, până la hoteluri, restaurante sau arene sportive.

Conferind un sunet impecabil și o funcționalitate ireproșabilă, Bose înglobează multiple tehnologii pentru a se adapta celor mai îndrăznețe proiecte, oricăror idei de amenajare, design-ului și destinației de utilizare a fiecărui spațiu.

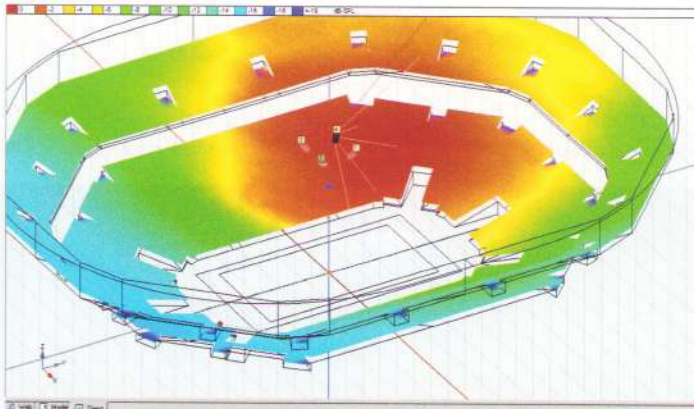
Proiectăm și dezvoltăm împreună! Vă invităm să scanați codul QR pentru detalii complete asupra Programului **Parteneri pentru design**.

București, str. Puțul lui Zamfir 45-47
 T: 0728 82 22 22
 office@allaudio.ro
 www.allaudiopro.ro
 www.allaudio.ro

Bose Modeler, program de proiectare acustică

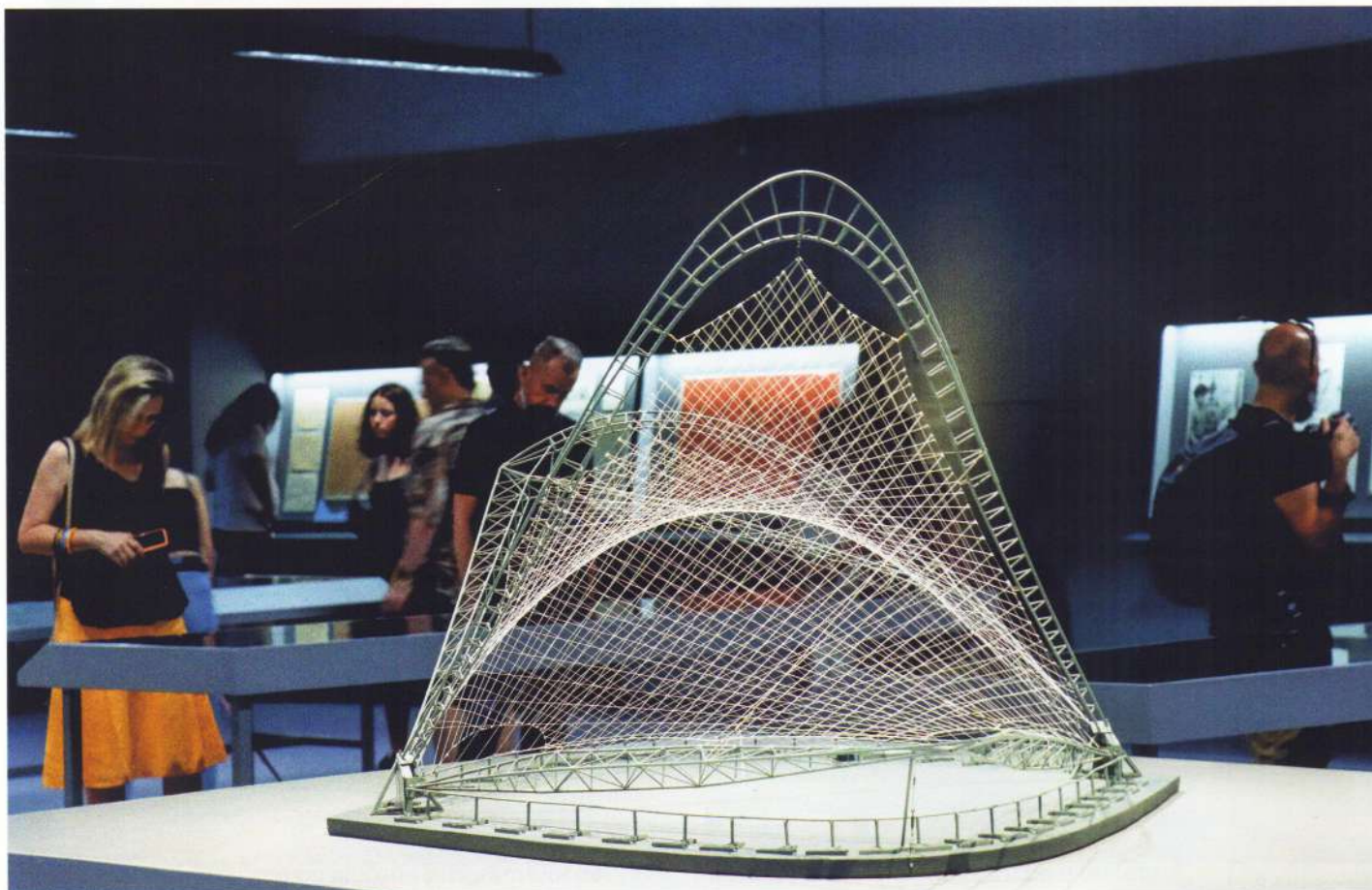
Proiect acustic

Marmorosch Bucharest

Compozitor, arhitect, matematician, inginer, scriitor și artist, Iannis Xenakis (1922-2001) este unul dintre marile spirite creatoare și vizionare ale secolului XX, trăind complet, în simultaneitate, toate aceste ramificații ale unei reale vocații multidisciplinare. Recent, în perioada 29 iunie 2023 – 7 ianuarie 2024, la Atena, i s-a dedicat o expoziție retrospectivă de anvergură – cea mai mare de până acum și abia prima semnificativă din Grecia: *Sonic Odysseys*. Să decriptăm în cele ce urmează măcar un infimezimal fragment din infinita "odisee" a lui Xenakis.

Imagine din expoziția Iannis Xenakis: *Sonic Odysseys*. Macheta proiectului *Diatope de Beaubourg* (1977). Foto © Estela Valasi

Mai precis, este vorba de două expoziții în cadrul aceluiași eveniment, *Sonic Odysseys* (curatori: Măghi Xenakis, fiica lui, Thierry Maniguet, Katerina Gregos) și *Xenakis and Greece* (curatori: Stamatis Schizakis, Stella Kourbana), ambele organizate de Muzeul Național de Artă Contemporană Atena (EM), în colaborare cu Filarmonica din Paris, respectiv Conservatorul din Atena – Centrul de Cercetare în Muzică Contemporană.

Obsedat de ideea perfecțiunii – atât prin regăsirea sau reconstituirea unor structuri sonore originare, cât și prin proiecția, asistată tehnologic, a unor teritorii muzicale viitoare, nemaîntâlnite –, de reprezentarea grafică a sunetului, de întrepătrunderea senzorială și rațională dintre muzică și matematică, dintre muzică și arhitectură, Xenakis e considerat un avangardist absolut, un inovator al gândirii și practicii muzicale contemporane, un pionier în utilizarea tehnologiei, a spațialității și a modelelor matematice în muzică (cum ar fi teoria jocurilor). Cele două expoziții (în special prima dintre ele, cea de-a doua având un caracter mai documentar și biografic) încearcă, așadar, să redea amploarea și radicalitatea întregii sale creații, surprinse în nenumăratele ei fațete și dimensiuni.

Odiseea începe în 1921 la Brăila, unde se naște Iannis Xenakis, în familia unui negustor grec. După moartea prematură a mamei, în 1927, este trimis în Grecia, pe insula Spetses, iar mai târziu va studia la Politehnica din Atena. Anii '40 sunt ani tulburi, de turnură: în '44, în urma exploziei unei bombe, orbește cu ochiul stâng, iar în '47 e nevoit să fugă în exil, la Paris, din cauza participării

la mișcările de rezistență din timpul războiului. Va fi condamnat la moarte (și apoi la închisoare pe viață) *in absentia* și nu se va mai putea întoarce în Grecia decât abia în 1974.

Ce se cunoaște mai puțin (sau la fel de puțin) e că anii '50 îl găsesc în biroul lui Le Corbusier, ca tânăr inginer însărcinat cu calcularea rezistenței materialelor. Atras însă de proiectarea de arhitectură, Xenakis ia parte la câteva proiecte (Mănăstirea La Tourette, de pildă) și chiar semnează singur spectaculosul Pavilion Philips din cadrul Expo 58 (Expoziția Universală de la Bruxelles, 1958), a cărei arhitectură e inspirată dintr-o compoziție muzicală proprie, *Metastaseis*. Expoziția recentă de la Atena a prezentat și macheta originală a acelei construcții.

Rămânând pe teritoriul aceleiași expoziții, scenografia preia atmosfera și designul atelierelor de arhitectură și studiourilor de înregistrare și producție ale epocii, iar întregul material este distribuit în șase capitole tematice (unele mai denotative, altele mai conceptuale, de tip: *Spațiu-Timp, Politopi, Mașinărie și desen*), cuprinzând sute de exponate și instanțe ale creației și gândirii xenakiene (documente de arhivă, fotografii, machete, desene, partituri, obiecte personale, lucrări multimedia, dispozitive electronice, inclusiv celebrul sintetizator UPIC, invenția sa).

Și iată c-am ajuns la capătul semnelor tipografice permise fără să fi prins, în fond, nimic din esența personajului Iannis Xenakis – semn că o odisee nu merge citită și povestită pe scurtătură. Dar poate că scurtătura ne duce direct la muzica lui, cea nemaiauzită.

În misiunea de a-și decoloniza arhivele și colecțiile, muzeele britanice au explorat în ultimii ani variate trasee instituționale, de la regândirea unor săli de expunere pentru a cuprinde (și sublinia) istorii de proveniență la activări publice participative și critice, adeseori în relație cu workshopuri și conferințe profesionale. Expoziția „Tropical Modernism: Architecture and Independence” de la V&A South Kensington (de vizitat până pe 22 septembrie 2024) se înscrie în această direcție de asumare a unor noi perspective și narațiuni, explorând declinările specifice ale modernismului în Africa de Vest și India.

Christopher Turner, curatorul expoziției, a mărturisit că, studiind arhivele RIBA, i-a atras atenția faptul că în cataloagele de proiect ale unor construcții importante din vestul Africii adesea erau menționate numele arhitecților britanici, dar nu și ale asistenților locali; și-a propus să descopere aceste nume și să exploreze istoriile particulare ale arhitecturii post-coloniale. Primul pas a fost expoziția „Architecture and Power in West Africa” inclusă (cu succes) în Bienala de la Veneția în 2023, iar apoi cercetarea a înglobat și teritoriul Indiei rezultând actuala prezentare (în dialog) de la V&A – un discurs dens, informațional și vizual, despre politici coloniale și (re) construirea independenței, despre educație și valori locale, despre nevoia de a re-evalua trecutul pentru a răspunde mai pregătiți provocărilor din viitor.

Cele trei zone interconectate adună desene de arhivă, machete, hărți și fotografii istorice, scrisori, obiecte inedite de design, precum și un excelent film documentar de jumătate de oră, în încercarea de a construi un discurs care plasează gesturile profesionale arhitecturale în contexte politice definitorii. Arhitecții britanici Jane Drew și Maxwell Fry, cuplu promotor al esteticii moderniste (dezamăgiți de rezistența Londrei la noile limbaje și concepte arhitecturale), au fost trimiși post-război în coloniile din Africa, cu fonduri semnificative, pentru a crea o infrastructură publică care să întărească și să susțină relațiile de putere existente. Astfel a luat naștere așa-numitul Tropical Modernism – adaptarea vocabularului arhitectural modernist la condițiile climatice ale zonei, în primă fază într-o totală ignorare a altor particularități culturale. Nu peste mult timp, după momentele decisive ale declarării independenței în multe dintre coloniile Imperiului Britanic, curentul a fost asumat local și folosit de lideri precum prim-ministrul Kwame Nkrumah (în Ghana) și prim-ministrul Jawaharlal Nehru (în India) ca o componentă centrală în construirea unor noi identități naționale, progresiste. În departamentul de Arhitectură Tropicală înființat de Drew și Fry în 1956 la AA au ajuns să

studieze din ce în ce mai mulți arhitecți din fostele colonii care apoi au pus bazele unor școli noi în țările în care s-au întors, propagând idei și practici.

După explicarea acestui fundal definitoriu, expoziția aduce în prim-plan iconicul Chandigarh gândit de Le Corbusier (invitat la recomandarea lui Drew și Fry), însă explorând contribuțiile importante ale numeroșilor arhitecți, designeri și constructori indieni care au creat orașul alături de el și echipa de arhitecți europeni (sunt de menționat machetele din lemn realizate impecabil de Giani Rattan Singh). Uriașul șantier creat de la zero a fost văzut de Nehru ca o școală ad-hoc pentru arhitecții locali, într-o viziune puternic seculară. Ironic, în prezent, cea mai vizitată atracție a orașului este „grădina” creată de artistul și inspectorul de șantier Nek Chand care a creat o serie de sculpturi din resturi de materiale – trei dintre ele sunt prezente în expoziție, ca un contrapunct la austeritatea structurilor moderniste.

În zona dedicată Ghanei, în focus sunt proiectele arhitectului Victor Adegbite, adus de Nkrumah din Statele Unite, împreună cu alți profesioniști, pentru a coordona redefinirea post-colonială a țării. Black Star Square din Accra stă alături de Kwame Nkrumah University of Science and Technology (KNUST) din Kumasi, cu al său renumit „senior staff club house” – un proiect reper realizat de Miro Marasovic, Nikso Ciko și John Owuso și explorat pe larg, cu mărturii directe, în filmul documentar. Ar fi fost interesant de surprins și influențele specifice ale arhitecților est-europeni, în special în zona de locuire, în urmă deschiderii lui Nkrumah (în anii '60) către blocul socialist/sovietic.

Expoziția creează oricum multiple piste pentru cercetări viitoare și totodată pune în discuție și starea actuală a acestui patrimoniu modernist (unele construcții deja au dispărut, iar altele au fost semnificativ modificate după anii '70). Este de asemenea o invitație de a reconsidera principiile unei arhitecturi care (re)devine relevantă în contextul schimbărilor climatice.

Expoziția Dan Popescu.
Arta „e un soare care te poate
încălzi, e cel mai scurt drum
spre fericire”

Interviu
Foto

Manuela Zipsi
courtesy of Dan Popescu

Expoziția Dan Popescu este o poveste-invitație la bucurie prin artă, vizuală și deopotrivă auditivă, pentru că Dan Popescu, care lansa acum 21 de ani în spațiul artistic bucureștean H'art Gallery, îl însoțește pe vizitator explicând. Turul povestit pe care îl face la *castel*, așa cum denumește el casa Martha Lahovary, este ocazia perfectă nu numai de a (re)descoperi lucrările unor artiști contemporani precum Gili Mocanu, Giuliano Nardin, Ion Bârlădeanu, Nicolae Comănescu, Ștefan Ungureanu, Victoria Zidaru etc., ci mai ales de a înțelege piesele puzzle-ului generației de artiști care a trecut prin perioada Tranziției. Privind retrospectiv și numai, expoziția se parcurge pe camere și teme, în cadrul gigantic al casei istorice, iar firul narativ e dat de poveștile lui Dan din care transpare, dincolo de ipostazele artistice, o pasiune molipsitoare și încrederea în puterea artei. O invitație de a vizita o expoziție inedită într-o clădire istorică altfel neaccesibilă publicului larg, care va mai funcționa în acest *squatting de lux* până când casa Lahovary intră în renovare.

Expoziția Dan Popescu. De ce expoziția Dan Popescu, în afară de trimiterea la poezia lui Ioan Es. Pop, „popescu. o privire spre viitor...“?

Poezia lui Ioan Es Pop dedicată lui Cristian Popescu este referința la care trimite afișul ce e organizat compozițional ca și cum ar fi un nume de stradă. Dincolo de asta, în tot demersul de la castel e vorba despre un decupaj pe care-l fac eu din arta ultimilor 25 de ani. Mi s-a părut onest să-mi asum acest subiectivism. Practic, expoziția are sens însoțită de poveștile mele, am fost acolo când multe lucrări au fost făcute sau/și expuse. Pe de altă parte, am norocul unui nume generic, e amuzant că pentru sudul României numele Dan Popescu e un fel de John Doe. Spre exemplu, când trebuie să alegă un nume pentru a-l pune pe cardurile din afișele publicitare, cea mai importantă bancă românească folosește numele meu.

Cum de a ajuns această plimbare artistică retrospectivă prin diversele etape ale H'art Gallery să își găsească loc la casa Martha Lahovary?

E un fel de squatting de lux, Roger Akoury, principalul colecționar român (responsabil și pentru înființarea Muzeului de Artă Recentă) este și acționar la Cambridge School, care a achiziționat castelul. În așteptarea șantierului care va debuta anul ăsta (Cambridge School va face o școală primară acolo), am primit invitația să produc o expoziție. Cum galeria H'art pe care o păstoresc a împlinit 21 de ani, am zis: *hai, Popescu, să dezvoltăm această experiență într-un spațiu mai generos!* Ajutat de Oana Bândărașu, arhitectă apropiată galeriei H'art, ne-am luat la trântă cu spațiul care, trebuie spus, era dificil de dominat. E o locuire boierească grandilocventă în care înălțimea e de multe ori mult prea mare, atipică locuirii contemporane. Cu Oana și cu artiștii galeriei am decis să optăm pentru o soluție de aranjament expozițional *à l'ancienne*, în termenii de critică estetică i se zice panotare *salon francez*. A fost o provocare să facem ca toată organizarea să fie palatabilă pentru un gust contemporan.

Turul ghidat pe care îl faci la „castel“ este, mai mult decât ocazia de a (re)descoperi lucrările unor cunoscuți artiști români contemporani (Gili Mocanu, Giuliano Nardin, Ion Bârlădeanu, Nicolae Comănescu etc.), oportunitatea de a înțelege mai limpede relația omului de galerie cu artiștii și arta lor. Cum a venit ideea acestei formule a *povestitorului* care însoțește călătoria descoperirii vizuale?

A venit în mod natural cumva. Nu am știut de la bun început ce fac. Aș putea spune că nu e o expoziție curatoriată, fiind una foarte personală. Totul a crescut natural, fiecare cameră a cerut o anumită abordare și o temă proprie. Trebuie să spun cu ușoară jenă că m-am luat după „semne“, anumite coincidențe, întâmplări sau spațialități specifice. După 21 de ani de tovărășie cu artiștii nu mai cred în coincidențe, întâmplarea este pentru mine numele secular al destinului. La final, după două luni de lucru, sensul a început să se facă vizibil, nu era foarte clar în timpul procesului de asamblare. Mi-am dat seama că vorbesc despre felul cum am înțeles eu arta prin colaborarea cu artiștii pe care i-am slujit, dar și despre generația mea, cea care a prins din plin „Tranziția“. Tururile m-au ajutat și pe mine să înțeleg ce am făcut și sper că odată cu mine am lămurit și participanții. Sau dacă n-au fost lămurii, sper ca măcar să le fi trezit un minimal interes pentru cea mai nobilă și mai veche activitate a sufletului – arta.

O întrebare de final: arta contemporană românească, încotro?

E o întrebare mult prea generică. Prefer să răspund la una mai specifică, care poate derivă din cea de mai sus: *ce mai vrei după asta, Popescu? Aș dori să fiu, vorba poetului botoșănean Constantin Bocescu, „ca un mînz pe dealuri, să fiu plin de idealuri...“* Artă ajută, chiar și când nu ești practicant, e un soare care te poate încălzi, e cel mai scurt drum spre fericire.